

## Lokálna mobilizácia

Pod týmto "armádnym" termínom sa uskutočnil v dňoch 21.– 23. novembra 2000 pracovný seminár na Teplom vrchu (v okrese Rimavská Sobota). Zúčastnili sa na ňom predstavitelia samosprávy, štátnej správy a občianskych združení zo šiestich okresov: Veľký Krtíš, Lučenec, Poltár, Rimavská Sobota, Revúca a Rožňava, ktoré možno vymedziť dvoma regiónmi – Gemer-Malohont a Novohrad.

Podujatie pripravila Slovenská komisia pre UNESCO – Národný komitét programu UNESCO-MOST a Sociologický ústav SAV v Bratislave, v spolupráci s občianskym združením GEMMA z Rimavskej Soboty a A-projektom z Liptovského Hrádku. Spojením týchto inštitúcií vznikla platforma na vzájomnú komunikáciu ľudí z praxe, vedeckých pracovníkov i predstaviteľov občianskych združení, spolkov a nádií.

Podstatu lokálnej mobilizácie charakterizoval v úvode Ľ. Falfan (predseda programu UNESCO-MOST a riaditeľ Sociologického ústavu SAV) ako problém aktérov a zdôraznil obojsmernosť ich pôsobenia. V smere *zdola nahor* je to aktivizácia miestnych lídrov a *zhora nadol* súčinnosť decíznej sféry. Skúsenosti zo zahraničia poukazujú na význam regionálnych lídrov a expertov, ktorí sú nositeľmi programov a dokážu zjednotiť miestne subjekty k participácii na strategických programoch. Práve absencia strategických cieľov a nedostatočná schopnosť komunikácie a kooperácie na miestnej i regionálnej úrovni sú tou bariérou, ktorú treba na Slovensku prekonať. Pokúšali sa o to aj účastníci pracovného stretnutia na Teplom vrchu. V teoreticko-metodologickej časti seminára boli prezentované

poznatky z výskumných projektov Sociologického ústavu SAV, zameraných na riešenie problémov lokálneho a regionálneho rozvoja. Z. Šťastný sa venoval možnostiam a bariéram lokálnej ekonomiky, P. Gajdoš participácii sociálneho potenciálu a J. Pašiak zovšeobecnil skúsenosti z projektu revitalizácie mikroregiónu Rimava – Rimavica. Cenné poznatky získali účastníci seminára aj od predstaviteľov štátnych príspevkových organizácií i neštátnych združení a nádií, ktorí informovali o neštátnych zdrojoch na podporu regionálneho rozvoja (D. Brezina, GEMMA), o možnosti využívania fondov EÚ (J. Roháč, EKOPOLIS), či iných zdrojov na podporu aktivít trvalo udržateľného sociálno-ekonomického rozvoja vidieckeho priestoru (V. Paučírová, Agentúra pre rozvoj vidieka).

Pracovnú časť seminára viedli odborní pracovníci-facilitátori z A-projektu v Liptovskom Hrádku. Špeciálnou pracovnou metódou aktivovali účastníkov k vymedzeniu slabých a silných stránok oboch regiónov v štyroch problémových okruhoch: 1. *lokálna politika*, 2. *ľudské zdroje*, 3. *miestne hospodárske potenciály*, 4. *krajinné a kultúrohistorické danosti a ich využitie*. Vznikol tak nielen súhrn slabých a silných stránok v jednotlivých okruhoch, ale aj konkrétne návrhy riešenia na posilnenie silných a potlačenie slabých stránok pre oba regióny – Gemer-Malohont a Novohrad.

Zameriame sa na percepciu problematiky životného prostredia – patrí medzi silné či slabé stránky v hierarchii lokálnych a regionálnych problémov?

Obsahom *lokálnej politiky* je podľa účastníkov seminára nielen stratégia rozvoja a manažovanie ob-

ce, sociálna politika, komunikácia, spolupráca a hľadanie kompromisov a pod., ale je to aj ochrana životného prostredia a environmentálna politika. Kvalita životného prostredia patrí k silným stránkam oboch regiónov. Za slabý faktor sa považuje nedostatočné ekologické povedomie obyvateľov.

Problematiku životného prostredia zaradili účastníci seminára aj do obsahu ďalších dvoch pracovných okruhov: *miestne hospodárske potenciály a krajinné a kultúrohistorické danosti a ich využitie*. Prírodné a nerastné suroviny sú podstatnou súčasťou miestneho hospodárskeho potenciálu. Za silný faktor hospodárskeho potenciálu považujú regionálni predstavitelia najmä prírodné bohatstvo (rudu, drevo), obrábanú poľnohospodársku pôdu, chránené územia, poľovné revíry a rybníky. Slabou stránkou je nedostatočné využitie poľnohospodárskej pôdy, drancovanie lesov, nevyužitie prírodné bohatstvo (sem patria i minerálne pramene).

V okruhu *krajinné a kultúrohistorické danosti* v oboch regiónoch figuruje flóra a fauna, minerálne pramene, dreviny, vodné nádrže, jaskyne, poľovníctvo a rybárstvo, laza, ovčiarstvo a salašníctvo. Patrí tam aj včelárstvo, voštinárstvo, rezbárstvo, sklárstvo a hrnčiarstvo, zaujímavé architektonické lokality, kultúrne pamiatky, folklór, historické migrácie, spisovatelia a história 18. a 19. storočia. Slabou stránkou v rámci životného prostredia sú divoké skládky, pytliačstvo, nekontrolovaná ťažba dreva, nedostatočná obnova lesa, nevyužívanie minerálnych prameňov, neudržovanie tokov (záplavy, znečistenie), exhaláty (vápenec, magnezit), deficit kvalitnej pitnej vody (chýbajú rozvodny). Tieto slabé stránky v životnom prostredí len veľmi málo vyvažujú silné stránky: chránené územia, Drenčiansky kras a jaskyne, dostatok pitnej vody, minerálne pramene, vodné nádrže, značené turistické chodníky,

potenciál na agroturistiku, laznícku osídlenie, bohatstvo flóry a fauny atď.

Napriek tomu, že predstavitelia oboch regiónov veľmi výrazne vnímajú problematiku životného prostredia a trvalo udržateľného lokálneho a regionálneho rozvoja, nepremietla sa do formulovania konkrétnych návrhov riešenia ako prioritná.

Pre región Gemer-Malohont navrhli zúčastnení predstavitelia tieto strategické návrhy riešenia:

#### 1. Lokálna politika:

- na základe daností regiónu pripraviť a realizovať komplexnú ponuku služieb,
- zabezpečiť pravidelnú komunikáciu a informovanosť jednotlivých zložiek v obci.

#### 2. Krajinné a kultúrnohistorické danosti a ich využitie:

- spojiť existujúce združenia pôsobiace v mikroregiónoch a vytvoríť spoločný subjekt, ktorý bude presadzovať záujmy a potreby celého regiónu,

- iniciovať miestnych obyvateľov k vytváraniu rodinných fariem, poskytnúť im poradenstvo a vytvoríť priestor na marketing a predaj výrobkov.

#### 3. Miestne hospodárske potenciály:

- identifikovanie a výstižná propagácia konkrétnych kultúrnohistorických daností a rozvoj spolupráce na úrovni mikroregiónu,
- osvetová práca na zvyšovanie kvality služieb, podpora zaujímavých spoločenských aktivít.

#### 4. Ľudské zdroje:

- investovanie do vzdelania a podpora nápadov všetkých občanov,
- podpora podnikateľských aktivít na tvorbu pracovných príležitostí pre mladých ľudí a rozvoj bývania.

Pre región Novohrad navrhli účastníci tieto "mobilizačné" návrhy riešenia:

#### 1. Lokálna politika:

- vyhľadávať a podporovať aktivných ľudí, ktorí sú ochotní pracovať s mládežou,

- vytvárať podmienky na stabilizáciu mladých ľudí v obciach.

#### 2. Krajinné a kultúrnohistorické danosti a ich využitie:

- prepojiť región tematickými poznávacími trasami a múzeami a zapájať do ich poznávania školy a zahraničie,
- uľahčiť podnikanie v službách.

#### 3. Miestne hospodárske potenciály:

- prehlbovanie vzájomných vzťahov a komunikácie v regióne a jeho propagácia,
- zvyšovanie úrovne informovanosti a práca s verejnosťou.

#### 4. Ľudské zdroje:

- vytvárať podmienky na aktivizáciu občanov,

- podporovať aktivity občanov a podnikateľov a pomáhať pri ich realizácii.

Spoločným menovateľom týchto záverov je prehlbovanie vzájomnej komunikácie, prekonávanie občianskej apatie, stabilizácia mladých ľudí v sídlach, zvyšovanie informovanosti o prednostiach sídel a regiónu a podpora podnikateľských aktivít. Formulovali ich samotní predstavitelia verejnej správy a občianskych združení po vzájomnej diskusii a zvažovaní lokálnych a regionálnych problémov. Z tohto hľadiska pracovný seminár o mobilizácii splnil svoj zámer.

Mária Strusová

## Trvalá udržateľnosť a veľké priehrady

J. Hanušin, M. Huba, V. Székely: **O kritériálnych rámcach trvalej udržateľnosti (s dôrazom na plánovanie, budovanie a prevádzkovanie veľkých priehrad na Slovensku)**. Vydala STUŽ SR Bratislava, 2000. 88 s. textu, z toho 17 s. prílohy. Publikácia vyšla s podporou Programu malých grantov REC Slovensko.

V procese posudzovania a hodnotenia navrhovaných aktivít z hľadiska ich možného – predpokladaného vplyvu na životné prostredie sa stále častejšie objavuje požiadavka, aby bol tradičný rámec kritérií rozšírený o kritériá trvalej udržateľnosti, čím by proces hodnotenia nezahŕňal len environmentálnu dimenziu, ale bol by v úzkej interakcii s dimenziou ekonomickou a sociálnou.

Cieľom práce je poukázať na genézu, priebeh a výsledky snažení mimovládnych organizácií na Slovensku, na ich postoj a postupy pri oponovaní výstavby veľkých priehrad v kontexte uplatňovania kritérií trvalo udržateľného rozvoja.

Prvá časť *Verejnosť, nezávislí experti, mimovládne organizácie a budovanie veľkých priehrad na Slovensku* približuje po-

stupnú zmenu v hierarchii hodnôt vo vzťahu k budovaniu veľkých priehrad. Z histórie dunajských ochranných snažení, ktoré boli prvým otvoreným prejavom odporu a nesúhlasu širokej verejnosti s praktikami plánovania a budovania veľkých priehrad na Slovensku, vidno vývoj vzťahu verejnosti, ochrancov prírody a mimovládnych organizácií nielen k SVD Gabčíkovo, ale k výstavbe veľkých priehrad vôbec. V tejto časti autori poukázali na tie ekonomické, environmentálne, sociálne, legislatívne, politické a etické aspekty výstavby veľkých priehrad, ktoré sa dôsledne nezohľadňujú a nedostatočne alebo vôbec sa nepremietajú do kritérií posudzovania vplyvov na prostredie.

Na príklade kauzy VN Tichý Potok je priblížený a objasnený postoj a pôsobenie mimovládnych organizácií, najmä MVO Ľudia a voda, ako aj odpor samospráv a miestnych obyvateľov, ktorý sa nepochybne premietol do negatívneho stanoviska MŽP SR k návrhu na jej výstavbu. Toto stanovisko z veľkej časti argumentačne vychádzalo z expertíz STUŽ/SR.

V druhej časti *Posudzovanie vplyvov na životné prostredie a tvorba kritérií s dôrazom na priehrady* autori poukazujú na skutočnosť, že ustanovenie povinnej procedúry posudzovania vplyvov na životné prostredie (EIA) zákonom NR SR č. 127/1994 Z. z. bolo prísľubom pozitívnej zmeny. Efektívna a aktívna